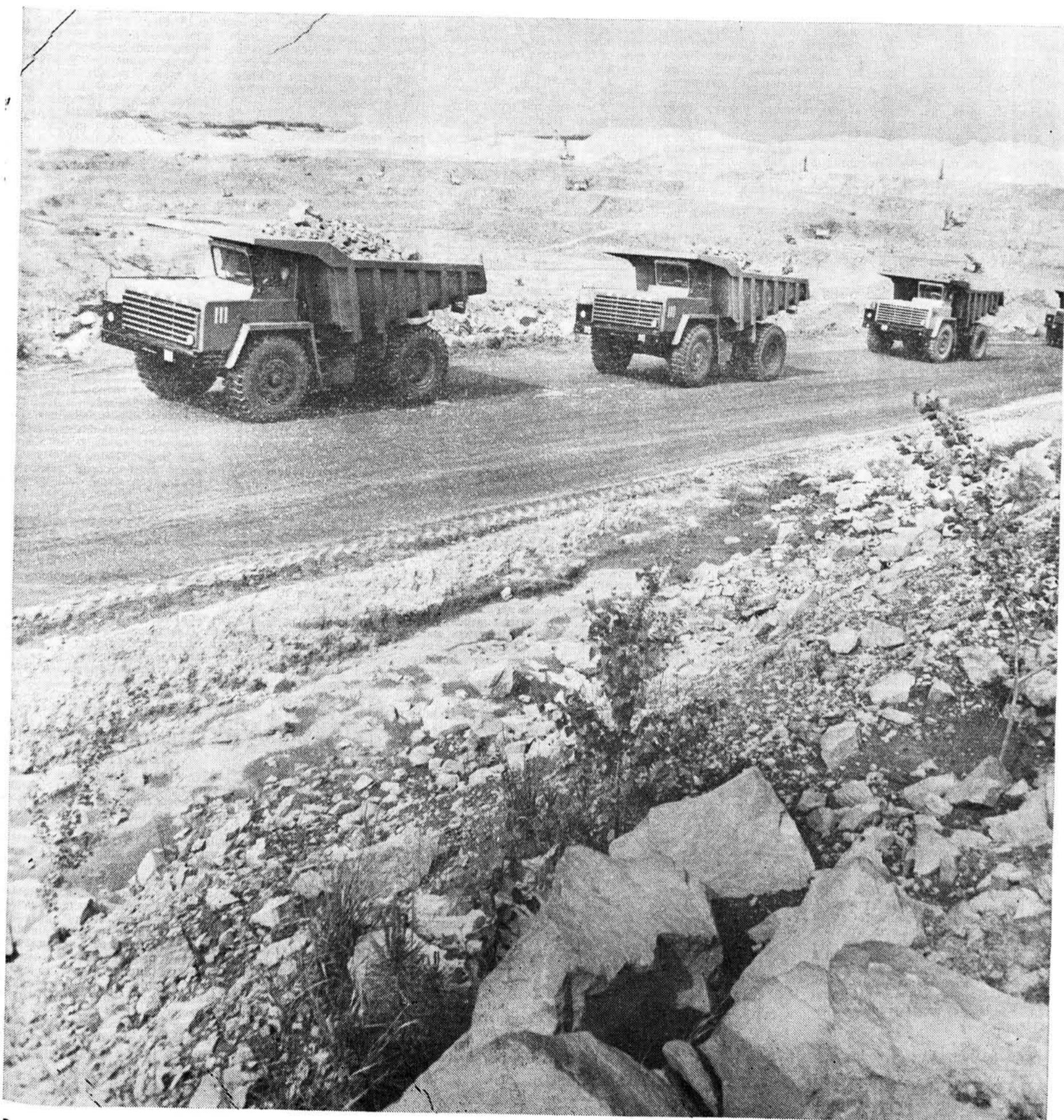

Голас Радзімы

№ 8 (1890)
21 лютага 1985 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

За шэсцьсот метраў ад пасёлка Мікашэвічы, што ў Брэсцкай вобласці, адкрыта радовішча будаўнічага каменю. Агульныя разведаныя запасы гэтага матэрыялу складаюць 293,6 мільёна кубічных метраў. Для перапрацоўкі каменю ў Мікашэвічах пабудаваны каменедрабільна-сартавальны завод. Для рабочых прадпрыемства ўзведзены дабротныя дамы, культурна-бытавыя ўстановы.

НА ЗДЫМКУ: магутныя БелАЗы адвозяць камень з радовішча на каменедрабільна-сартавальны завод.

Фота А. НІКАЛАЕВА.

З УЛІКАМ МЕРКАВАННЯЎ НАРОДА
І ДЛЯ ЯГО ДАБРАБЫТУ

«Хто вызначае характар дэмакратыі»
стар. 3

ІМЯ М. ФРУНЗЕ НЕПАРЫЎНА
ЗВЯЗАНА З БЕЛАРУССІЮ

«Адаю сябе рэвалюцыі»
стар. 4

ІНТЭРВ'Ю З ПІСЬМЕННІКАМ,
АКАДЭМІКАМ
ІВАНАМ НАВУМЕНКАМ

«З думкай пра дзень заўтрашні»
стар. 6

ЗА БЯЗ'ЯДЗЕРНУЮ ПОЎНАЧ ЕЎРОПЫ

Адказ К. У. Чарненкі

на зварот паўночнаеўрапейскай арганізацыі «Дагавор—цяпер»

Кіраўнікі ўплывовай антываеннай арганізацыі «Дагавор—цяпер», якая дзейнічае ў краінах Паўночнай Еўропы, звярнуліся да Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР К. У. Чарненкі з п'сьмом, у якім яны выказваюцца за стварэнне бяз'ядзернай зоны на еўрапейскай поўначы. Арганізацыя «Дагавор—цяпер» аб'ядноўвае шырокае грамадска-палітычныя колы паўночнаеўрапейскіх краін, паслядоўна выступае супраць гонкі ядзерных узбраенняў, за ўмацаванне міру, стабільнасці і міжнароднага супрацоўніцтва ў гэтым рэгіёне.

Станоўча ацэньваючы ў п'сьме вядомай савецкую пазіцыю па пытанню аб стварэнні бяз'ядзернай зоны на еўрапейскай поўначы, кіраўнікі арганізацыі «Дагавор—цяпер» прасілі адказаць, якім чынам Савецкі Саюз мог бы аказаць пазітыўны ўплыў на ажыццяўленне гэтай ідэі.

У сваім адказе на гэта п'сьмо К. У. Чарненка адзначыў, што рух за мір, супраць гонкі ядзерных узбраенняў стаў важнай маральнай і палітычнай сілай у Еўропе, у тым ліку і на поўначы кантынента. Савецкія людзі, за-

явіў ён, раздзяляюць трывогу еўрапейскай грамадскасці ў сувязі з небяспечным пагаршэннем міжнароднага клімату, гонкай узбраенняў, ядзернай пагрозай, што навісла над чалавецтвам. Еўропу ператвараюць у плацдарм для развязання ядзернага канфлікту, размяшчаючы тут зброю першага ўдару. Таму заклік удзельнікаў руху за бяз'ядзерную поўнач Еўропы як мага хутчэй заключыць дагавор аб бяз'ядзернай зоне, якая ахоплівае гэты рэгіён, уяўляецца вельмі актуальным.

Гаворачы аб савецкай пазіцыі па гэтым пытанню, К. У. Чарненка падкрэсліў у сваім адказе, што наша краіна магла б аказаць пазітыўны ўплыў з мэтай стварэння такой зоны на поўначы Еўропы.

Ён напамніў, што Савецкі Саюз неаднаразова заяўляў, што ніколі не выкарыстае ядзерную зброю супраць тых дзяржаў, якія адмаўляюцца ад вытворчасці і набыцця ядзернай зброі і не маюць яе на сваёй тэрыторыі. Канкрэтна СССР гатоў узяць на сябе абавязацельства не выкарыстоўваць ядзерную зброю супраць дзяржаў Паўночнай Еўропы, якія стануць удзельнікамі бяз'ядзернай зо-

ны, г. зн. адмовяцца ад вытворчасці, набыцця і размяшчэння на сваёй тэрыторыі ядзернай зброі. Такую гарантыю можна было б аформіць або шматбаковым пагадненнем, з удзелам СССР, або двухбаковымі дагаворанасцямі з кожнай з краін — удзельніц зоны.

К. У. Чарненка пацвердзіў гатоўнасць Савецкага Саюза выступіць гарантам бяз'ядзернай зоны на поўначы Еўропы і разгледзець пытанне аб некаторых, прытым істотных, мерах у прымяненні да сваёй уласнай тэрыторыі, мяжуючай з зонай, якія спрыялі б умацаванню яе бяз'ядзернага статусу. У прыватнасці, СССР быў бы гатоў абмеркаваць з зацікаўленымі бакамі пытанне аб наданні бяз'ядзернага статусу акваторыі Балтыйскага мора. Савецкі бок не абумоўлівае гэтыя свае крокі станоўчымі адносінамі да бяз'ядзернай зоны з боку заходніх дзяржаў, хоць, зразумела, значэнне стварэння зоны для ўсіх яе ўдзельнікаў было б больш поўным, калі такія абавязацельствы ўзялі на сябе і ядзерныя дзяржавы НАТО.

Савецкі Саюз — рашучы праціўнік бяссэнсавага спарборніцтва ў вытворчасці і на-

капленні ўсё больш разбуральных відаў узбраенняў. Ён выступае за самыя радыкальныя меры, накіраваныя на прадухіленне гонкі ўзбраенняў у космасе і яе спыненне на зямлі, на абмежаванне і скарачэнне ядзерных узбраенняў аж да поўнай іх ліквідацыі, на ўмацаванне стратэгічнай стабільнасці.

Комплекснаму вырашэнню гэтых цесна звязаных адна з адной праблем будучы прысвечаны савецка-амерыканскія перагаворы, якія пачнуцца ў сакавіку ў Жэневе. Разам з тым ёсць і пытанні адносна ядзерных узбраенняў, якія не датычаць прадмета маючых адбыцца перагавораў і падаюцца сама-

стойнаму вырашэнню. Сярод такіх праблем — стварэнне зон, свабодных ад ядзернай зброі. Стварэнне на еўрапейскай поўначы такой зоны адкрыла б новыя магчымасці ўмацавання давер'я і зніжэння напружанасці і ў Еўропе, і ў свеце ў цэлым.

У заключэнне К. У. Чарненка пажадаў аўтарам п'сьма, усім удзельнікам руху за мір у паўночных краінах Еўропы новых поспехаў у іх выкаароднай дзейнасці і падкрэсліў, што жыхарам краін Паўночнай Еўропы пад сілу дабіцца ператварэння еўрапейскай поўначы ў бяз'ядзерную зону і тым самым зрабіць важны ўклад у справу міру і бяспекі на нашым кантыненте.

У пасольстве СССР у Нарвегіі адбылася цырымонія ўручэння адказу Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР К. У. Чарненкі прадстаўнікам арганізацыі «Дагавор—цяпер». Адна з заснавальнікаў арганізацыі, вядомая грамадская дзяячка Нарвегіі, прафесар Эва Нурланд запэўніла, што арганізацыя «Дагавор — цяпер» прыкладзе ўсе намаганні, каб змест адказу К. У. Чарненкі стаў вядомы шырокай грамадскасці паўночнаеўрапейскіх краін.

вай грамадскасці паўночных краін. Яна адзначыла выключную важнасць адказу К. У. Чарненкі і падкрэсліла, што савецкі кіраўнік дае канкрэтныя адказы на пастаўленыя арганізацыяй пытанні ў сувязі са стварэннем бяз'ядзернай зоны на поўначы Еўропы. Э. Нурланд запэўніла, што арганізацыя «Дагавор — цяпер» прыкладзе ўсе намаганні, каб змест адказу К. У. Чарненкі стаў вядомы шырокай грамадскасці паўночнаеўрапейскіх краін.

падзеі • людзі • факты

падзеі • людзі • факты

падзеі • людзі • факты

ВЫСОКІ АУТАРЫТЭТ БССР

РАСПАЎСЮДЖАНЫ ПРЭС-БЮЛЕТЭНЬ

Пастаяннае прадстаўніцтва СССР пры міжнародных арганізацыях у Вене распаўсюдзіла тут прэс-бюлетэнь, у якім апублікавана інтэрв'ю Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР У. Бровікава газеце «Голас Радзімы». У ім на аснове яркіх пераканаўчых фактаў паказаны вялікі ўклад Беларусі ў перамогу над фашызмам.

Гітлераўскае нашэсце, падкрэсліваецца ў прэс-бюлетэні, нанесла рэспубліцы велізарны ўрон. Нягледзячы на гэта, за 40 гадоў, якія мінулі пасля заканчэння вайны, Беларусь дасягнула значных поспехаў у эканамічным, сацыяльным і культурным будаўніцтве. Узрос яе аўтарытэт на міжнароднай арэне.

Рэспубліка актыўна развівае гандлёвае і навукова-тэхнічнае супрацоўніцтва з краінамі — членамі Савета Эканамічнай Узаемадапамогі (СЭУ). Прадпрыемствы Беларусі плённа супрацоўнічаюць са сваімі партнёрамі з сацыялістычных краін у галіне вытворчасці электронна-вылічальнай тэхнікі, машынабудаўнічага абсталявання, у іншых сучасных галінах прамысловасці.

НА СЕСІІ КАМІСІІ ААН

У АБАРОНУ ПАЛЕСЦІНЫ

На праходзячай у Жэневе 41-й сесіі Камісіі ААН па правах чалавека выступіў прадстаўнік Беларускай ССР У. Грэкаў. У сваім выступленні ён рэзка асудзіў грубыя і масавыя парушэнні правоў чалавека на акупіраваных Ізраілем арабскіх тэрыторыях.

Жудасныя злачынствы ізраільскай ваенішчыны на шматпакутнай ліванскай зямлі, крывавае бойня ў акупіраваным Бейруце, у лагерах палесцінскіх бежанцаў Сабра і Шаціла, раўнадушнае і разважлівае знішчэнне лагераў палесцінскіх бежанцаў і многіх вёсак на поўдні Лівана — усё гэта, разам з палітыкай і практыкай Ізраіля на акупіраваных з 1967 года арабскіх тэрыторыях, адзначыў прадстаўнік БССР, не пакідае сумнення ў канчатковых мэтах, да якіх імкнецца агрэсар, — пазбавіць народ Палесціны яго неад'емных правоў на самавызначэнне і стварэнне ўласнай незалежнай дзяржавы, анексіраваць захопленыя арабскія землі, фізічна знішчыць Ар-

ганізацыю вызвалення Палесціны.

Зусім відавочна, указаў У. Грэкаў, што Ізраіль не асмельіўся б паводзіць сябе так абуральна і нахабна, калі б не падтрымка і патуранне з боку ўплывовых імперыялістычных сіл, у першую чаргу ЗША, якія ажыццяўляюць «стратэгічнае супрацоўніцтва» з Ізраілем, укладваюць у яго рукі зброю, аказваюць яму шчодрую фінансавую дапамогу, забяспечваюць палітыка-дыпламатычнае прыкрыццё.

КАНДЫДАТЫ НАРОДА

Калі Святлану ЧАРАВАТКІНУ (на здымку) вылучылі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР, радасць з ёй падзялілі не толькі калегі — медыцынскія работнікі Пінскага дзіцячага аздараўленчага комплексу, але і дзеці, якім яна памагае расці здаровымі, жыццядаснымі.

Дванаццаць год працуе С. Чараваткіна ў родным горадзе ўрачом-педыятрам, зараз узначальвае аддзяленне ў бальніцы. Выпэтны спецыяліст, Святлана Іванаўна карыстаецца вялікім аўтарытэтам у жыхароў Пінска.

НАСУСТРАЧ ФЕСТЫВАЛЮ

ІНТЭРНАЦЫЯНАЛЬНЫ ВЕЧАР

Антыімперыялістычная салідарнасць, мір і дружба! Пад такім дэвізам прайшоў у Мінску інтэрнацыянальны вечар, прысвечаны маючаму

адбыцця XII Сусветнаму фестывалю моладзі і студэнтаў. Разам з савецкімі юнакамі і дзяўчатамі ў ім прынялі ўдзел замежныя студэнты.

«Я даўно марыў пабываць у горадзе-героі Мінску, — сказаў журналістам студэнт Харкаўскага зоветэрынарнага інстытута Туміса Далела з Эфіопіі. — І вось наша зямляцтва ўзнагародзілі за добрую вучобу экскурсійнай пуцёўкай у сталіцу Беларусі. Пабываўшы ў музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, мы больш даведаліся пра подзвіг савецкіх воінаў, партызанаў і падпольшчыкаў, якія змагаліся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Вось ужо чатыры гады вучуся я ў Савецкім Саюзе. У мяне многа новых сяброў. Зямельныя студэнты маюць тая ж правы, што і савецкія: атрымліваем стыпендыю, жывём у зручным інтэрнаце, карыстаемся багатай бібліятэкай. У час канікулаў інстытут выдзяляе нам пуцёўкі ў студэнцкі аздараўленчы лагер, дзе ўсе разам дружна працуем і адпачываем. За ўсё гэта я ўдзячны савецкім людзям».

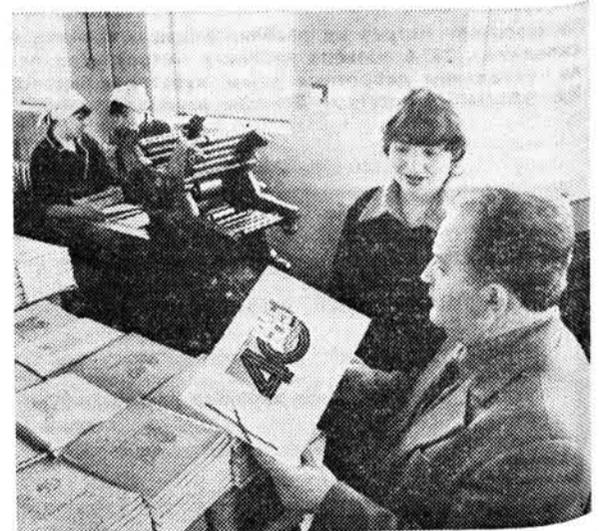
НА ГАЗАВЫМ ПАЛІВЕ

БЛАКІТНЫ «БЕНЗІН»

Міністэрства аўтамабільнага транспарту Беларусі распрацавала і ажыццяўляе праграму пераводу грузавых аўтамабіляў і таксі на сціснуты прыродны ці звадкаваны газ.

СУВЕНІРЫ

Паліграфісты гомельскай фабрыкі «Палесдрук» асвоілі выпуск сямі назваў вырабаў з сімволікай, прысвечанай 40-годдзю Перамогі. Гэта запісныя кніжкі, альбомы для малявання, агульныя сшыткі. Мастакі прадпрыемства распрацавалі афармленне яшчэ некалькіх відаў сувеніраў прадукцыі. НА ЗДЫМКУ: старшы тэхнолаг М. ХОДЗІК (на пярэднім плане справа) і майстар участка В. СТЭБА правяраюць якасць сувеніраў прадукцыі.

Перспектыўная схема размяшчэння «газавых» аўтагаспадарак увязана з рэспубліканскай праграмай будаўніцтва газанапўняльных кампрэсарных станцый. Цяпер дзейнічаюць два заправачныя паркі ў Мінску. Газанапўняльныя станцыі будуецца таксама ў Віцебску, Гомелі, Магілёве, Брэсце.

НОВЫ ПАСЁЛАК

НА МЕЛІЯРАВАННЫХ ЗЕМЛЯХ

У саўгасе «Вялікаборскі» Хойніцкага раёна на меліяраваных землях будуюцца новы пасёлак. Ён разлічаны больш чым на тысячу жыхароў.

Хутка будзе закончана будаўніцтва першай чаргі. Ужо гатовы адкормачны комплекс, кацельня, частка падсобных памяшканняў. Адначасова расце жылая зона, узводзяцца адміністрацыйныя будынкі. Ужо здадзены ў эксплуатацыю дзіцячы сад, фельчарска-акушэрскі пункт. Ідуць аддзеланыя работы ў клубе на 300 месцаў, закладзены фундамент гандлёвага цэнтра, дзе размесцяцца магазіны прамысловых і прадуктовых тавараў, сталовая, гасцініца. Сёлета пачнецца і будаўніцтва сярэдняй школы амаль на 200 месцаў.

У пасёлку прадугледжаны ўсе ўмовы для вядзення асабістай падсобнай гаспадаркі.

У ПАЛІТЫЧНЫМ ЖЫЦЦІ КРАІНЫ ЎДЗЕЛ ПРЫМАЕ КОЖНЫ

ХТО ВЫЗНАЧАЕ ХАРАКТАР ДЭМАКРАТЫІ

Што такое савецкі лад жыцця? Якія яго найбольш характэрныя рысы? У чым праяўляецца яго дэмакратызм? Пра гэта сёння разказвае загадчык кафедры дзяржаўнага права і савецкага будаўніцтва юрыдычнага факультэта Беларускага ўніверсітэта, доктар юрыдычных навук, прафесар **Анатоль ГАЛАУКО**.

Адзін мой амерыканскі калега, юрыст са штата Масачусетс, наведаўшы некалькі гадоў назад юрыдычны факультэт Беларускага ўніверсітэта, вельмі здзівіўся, калі даведаўся, што большасць студэнтаў, што вучацца тут — выхадцы са звычайных сем'яў. Іх бацькі не займаюць высокіх пасадак, а проста рабочыя, калгаснікі ці служачыя. Яшчэ больш я здзівіў гасця, калі раскажаў яму пра свайго сябра, пракурора буйнога горада, сын якога, не здолеўшы паступіць у Інстытут, пайшоў працаваць слесарам на завод...

Я разумею амерыканца. Жывучы ў грамадстве, дзе бізнесменам хутчэй за ўсё становіцца сын бізнесмена, а сыну рабочага накіравана заставіцца рабочым, яму цяжка было паверыць, што недзе можа быць інакш. Для нас жа, савецкіх людзей, гэта натуральна. Таму ні ў кога не выклікае здзіўлення, калі міністрам становіцца дачка калгасніцы, а сын пракурора працуе на заводзе...

Бяссплатная, даступная для ўсіх сістэма адукацыі — толькі адзін штырх савецкага ладу жыцця, які тым не менш яскрава паказвае яго дэмакратызм.

А пачатак гэтаму быў пакладзены Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыяй,

якая, разбурыўшы буржуазны дзяржаўны апарат, стварыла першую ў свеце дзяржаву рабочых, сялян і ўсяго працоўнага люду. Народу была зразумелая сапраўдная сутнасць сацыялістычнай дэмакратыі, ён успрыняў яе і актыўна ўключыўся ва ўсе дэмакратычныя працэсы дзяржаўнага і грамадскага кіравання. Выкрысталізоўваліся новыя адносіны паміж людзьмі, заснаваныя на павазе, супрацоўніцтве, узаемадапамозе. Будаваліся новыя дэмакратычныя прынцыпы жыцця. Але яны не ажыццяўляліся самі сабой. Іх сутнасць тлумачылі Камуністычная партыя, кіраўнікі органаў Савецкай дзяржавы і грамадскіх фарміраванняў. Яны ўкаранялі ўсё новае, дэмакратычнае, прапагандавалі, паказваючы яго перавагі. Вопыт сацыялістычнага будаўніцтва ў нашай краіне — гэта ўзор станаўлення і росвіту дэмакратызму савецкага ладу жыцця.

Дэмакратыя разглядаецца ў нас як асноўны эфектыўны сацыяльны рычаг. Ні адно пытанне не вырашалася і не вырашаецца ў нашым грамадстве і дзяржаве без уліку думкі народа і без яго падтрымкі. Усе складаныя этапы будаўніцтва сацыялізму (індустрыялізацыя, калектывізацыя, культурная рэвалюцыя, нацыянальнае пытанне) ажыццяўляліся на аснове народнай дэмакратыі.

Дэмакратычны лад жыцця нашага народа шматгранны. Ён праяўляецца ў фарміраванні органаў улады (Саветаў) і народных судов, шматлікіх грамадскіх арганізацый і органаў грамадскай самадзейнасці насельніцтва, у ажыццяўленні народнага кантролю за дзейнасцю Саветаў, іх выканаўча-распарадчых органаў, народных судов, гра-

мадскіх арганізацый, у актыўнай дзейнасці дзяржаўнага апарату і грамадскіх арганізацый, у непасрэдным рашэнні шматлікіх пытанняў на сходах (па месцу жыхарства, у працоўных калектывах, грамадскіх арганізацыях), нарадах, канферэнцыях.

Савецкія грамадзяне, маючы шырокія канстытуцыйныя палітычныя правы, свабоды і рэальныя гарантыі, што забяспечваюць іх, актыўна ўдзельнічаюць у палітычным жыцці краіны. Разгледзім гэта на канкрэтным прыкладзе. Зараз у Савецкім Саюзе ідзе выбарчая кампанія ў выбарах у Вярхоўныя Саветы саюзных і аўтаномных рэспублік і ў мясцовыя Саветы народных дэпутатаў. Будзе выбрана больш за 2,3 мільёна дэпутатаў у 15 Вярхоўных Саветаў саюзных рэспублік, 20 Вярхоўных Саветаў аўтаномных рэспублік і ў 52 041 мясцовы Савет народных дэпутатаў. Усю гэтую складаную работу фактычна ажыццяўляюць самі грамадзяне. Выбарчыя камісіі, у састаў якіх уваходзіць каля 9 мільёнаў прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і працоўных калектываў, праводзяць усе этапы выбарчай кампаніі — ад складання спісаў выбаршчыкаў, іх праверкі, рэгістрацыі кандыдатаў у дэпутаты і ўключэння іх у бюлетэні для тайнага галасавання да падліку галасоў пасля правядзення выбараў, паведамлення кандыдатам у дэпутаты аб іх выбаранні і ўручэння ім дэпутацкіх мандатаў. Акрамя выбарчых камісій, вялікая колькасць грамадзян удзельнічае ў складанні спісаў выбаршчыкаў, агітацыйна-масавай рабоце і забяспяэнні галасавання ў дзень выбараў. Гэтым самым пацвярджаецца ідэя У. І. Леніна аб тым, што «палітыку

ў сур'ёзным сэнсе слова могуць рабіць толькі масы».

Трэба заўважыць, што ў СССР і краінах сацыялістычнай садружнасці ўстаноўлены самы нізкі ўзрост актыўнага і пасіўнага выбарчага права грамадзян. Пачынаючы з 18 гадоў, маладыя людзі нашай краіны ўдзельнічаюць у выбаранні дэпутатаў усіх звенняў Саветаў. І могуць быць выбраныя ва ўсе звенні Саветаў, акрамя Вярхоўнага Савета СССР, мінімальны ўзрост дэпутатаў якога складае 21 год.

Ахопу ўсіх выбаршчыкаў садзейнічае сама працэдура выбараў: складанне спісаў выбаршчыкаў, іх праверка, разуменне з пункту гледжання месца жыхарства выбаршчыкаў утварэнне выбарчых участкаў і акруг, актыўная работа выбарчых камісій, прызначэнне выбараў на выхадны дзень, стварэнне ўсіх умоў для ўдзелу ў галасаванні (вылучэнне транспарту, аказанне дапамогі асобам з фізічнымі недахопамі), адсутнасць абмежавальных цензаў.

Усё гэта стварае рэальную магчымасць для ўдзелу ў выбарах усіх грамадзян, якія дасягнулі паўналецця, дзе б яны ў гэты дзень ні знаходзіліся — у дарозе, у бальніцы, за мяжой, у экспедыцыі і г. д. Такіх найшырэйшых гарантый удзелу грамадзян у выбарах не ведае ні адно буржуазнае грамадства. У ЗША, напрыклад, маецца каля 50 цензаў, якія абмяжоўваюць грамадзян у галасаванні (ценз аседласці, узроставы, маёмасны, падаткавы і інш.). У шэрагу краін пазбаўлены выбарчых правоў салдаты і малодшыя камандзіры (Аргенціна, Бразілія, некаторыя штаты ЗША). Буржуазія прымае меры да

таго, каб па магчымасці адхіліць моладзь ад удзелу ў выбарах і асабліва ад прадстаўлення ёй права быць выбранымі.

У мясцовых жа Саветах СССР больш адной трэці дэпутатаў складаюць маладыя людзі ва ўзросце да 30 гадоў (34 працэнты).

У шэрагу буржуазных краін аб'яўлена аб раўнапраўі жанчын з мужчынамі. Аднак права жанчын не гарантавана. Напрыклад, большасць грамадзян ЗША (51,3 працэнта) складаюць жанчыны, аднак у складзе мясцовых і федэральных органаў улады іх толькі 5 працэнтаў, у палате прадстаўнікоў Кангрэса ўсяго 17 жанчын, а ў сенате — адна жанчына.

У мясцовых органах дзяржаўнай улады СССР жанчыны складаюць большасць — 50,1 працэнта, а мужчыны — 49,9 працэнта. Нашы Саветы з'яўляюцца сапраўдымі прадстаўнічымі органамі народа, пра што сведчыць састаў дэпутатаў. Прадстаўнікі рабочага класа і калгаснага сялянства складаюць у іх 69,2 працэнта, члены і кандыдаты ў члены КПСС — 42,8 працэнта, беспартыйныя — 57,2 працэнта.

У Саветах прадстаўлены людзі розных прафесій і сацыяльных груп. Ці не доказ гэта рэальнага забяспячэння грамадзянам СССР права на ўдзел у выбарах, у кіраванні дзяржаўнымі і грамадскімі справамі, у абмеркаванні і прыняцці законаў і рашэнняў агульнадзяржаўнага і мясцовага значэння.

А ўсё ў рэшце рэшт залежыць ад таго, у чыіх руках знаходзяцца асноўныя сродкі вытворчасці. Хто імі валодае, той, як кажуць, і заказвае музыку, вызначае характар дэмакратыі.

«У МЯНЕ НЕ БЫЛО ДЗЯЦІНСТВА»

У Станіслава Корзун не было дзяцінства. Замест яго ў памяці ўсплываюць жудасныя ваенныя гады.

Стасі ў 1941 годзе споўнілася дванаццаць. Жыццё ішло сваім парадкам. І раптам — жахлівая вестка: вайна...

У Жлобін, дзе тады жыла сям'я Корзунаў, прыйшлі фашысты. Бацька быў на фронце. А дзяцей, Станіслава і сямігадовую Сашу, гітлераўцы схавалі і адправілі ў канцэнтрацыйны лагер. Спачатку трымалі ў Рагачоўскім, потым перагналі ў Чырвонабярэжскі. Там дзяцей выкарыстоўвалі ў якасці донараў — бралі кроў.

А пасля, — успамінае Станіслава Корзун, — калі мы ўжо зніклі і схуднелі настолькі, што ўзяць з нас не было чаго, пагналі пехатой у Азарыцкі канцлагер. Адтуль мала хто вяртаўся.

Калона змарзлых дзяцей ішла павольна. Аховы амаль не было. Толькі зрэдку, жадаючы пазабаўляцца, з'яўляліся фашысты. Яны падыходзілі да палонных і давалі палаваць партрэт Гітлера. З дзікім рогатам назіралі яны за тымі, каго выбралі ў калоне для «псіхалагічнага эксперыменту». Пацалуеш — хоць ненадоўга, але застанешся жыць. Адмовішся — апошняе, што ўбачыш, гэта чорнае вочка пісталета...

— Да мяне, — гаворыць Станіслава Корзун, — таксама падыходзілі цыбаты немец. Мела я доўгія — ніжэй пояса валасы. Мусіць, з-за іх і звярнуў увагу на мяне фашыст. Падыходзіць і паказвае: цалуі. А я настолькі

ўжо знемагла, што сіл толькі і хапіла, каб разарваць той партрэт. Думала: няхай страляе. А ён паглядзіў на валасах, прамармытаў нешта і... пайшоў далей. У мяне і цяпер мараз па скуры ідзе ад таго дотыку.

Больш сарака тысяч палонных было ў Азарыцкім канцлагеры. Выжыла каля пяці тысяч... Ніякіх пабудоў. Проста балота, абгароджанае калячым дротам, за якім хадзілі вартавыя. Кармілі толькі сушанымі морквай і бульбай.

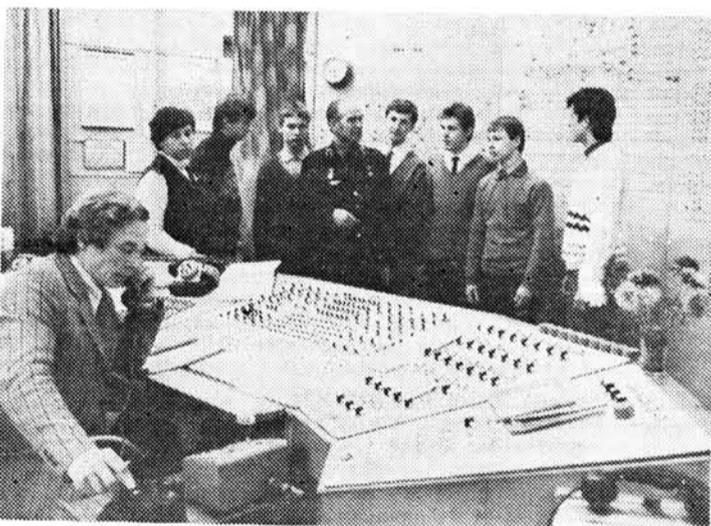
І якой бязмежнай была радасць Стасі і Сашы, калі яны зусім выпадкова ў натоўпе палонных убачылі сваю маці. Аказваецца, яе, як жонку камуніста, фашысты схавалі неўзабаве пасля таго, як дзяцей вывезлі са Жлобіна.

Калі ў 1943 годзе савецкія войскі падышлі да ваколіц Азарыч, усіх палонных фашысты вырашылі знішчыць. Выстралі ўжо нават пад кулямёты. Ды наісць нашых войск быў такі імклівы, што варварскай задуме не суджана было збыцца.

Пасля вызвалення Агаф'я Антонаўна з дочкамі, як і іншыя былыя палонныя, жылі ў навакольных вёсках, пад Азарычамі. Там яны і атрылі паведамленне, што бацька загінуў, вызваляючы Варшаву.

Цяпер Станіслава Корзун працуе паштальёнам у горадзе Старыя Дарогі. І ўжо шмат гадоў аддае частку заробленых грошай у Савецкі Фонд міру.

Валерый САМАХВАЛАЎ.

Добрую прафесіянальную падрыхтоўку атрымаюць старшакласнікі Ленінскага раёна горада Магілёва ў міжшкольным вучэбна-вытворчым камбінаце. З дапамогай прадпрыемстваў-шэфаў тут абсталяваны 16 вучэбных цэхоў і участкаў, класы тэарэтычнай падрыхтоўкі. Зараз каля 2000 школьнікаў авалодваюць на камбінаце рабочымі спецыяльнасцямі аператара падлікова-вылічальных машын, мантажніка радыёапаратуры, токара, прадаўца... Школьнікі не толькі вучацца, але і выконваюць ужо заказы прадпрыемстваў.
НА ЗДЫМКАХ: будучыя спецыялісты-транспартнікі сустрэліся з Героем Сацыялістычнай Працы ганаровым чыгуначнікам СССР Віктарам ДЗЕМ'ЯНКОВЫМ; дзесяцікласніца Святлана СЯМ'ЕНАВА авалодвае на камбінаце спецыяльнасцю мантажніцы пячатных плат; майстар вытворчага навучання Алег ХУЛЯПЕУ паказвае выкладку рыбнай прадукцыі вучням Святлане ВАРАНОВІЧ, Ларысе МАЦВЕНКА, Іне УШЭНКА, Лідзіі ШАРАЕВАЙ і Людміле КАМКОВАЙ.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

«АДДАЮ СЯБЕ РЭВАЛЮЦЫІ»

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ МІХАІЛА ФРУНЗЕ

«Аддаю сябе рэвалюцыі...» Так напісаў дваццацігадовы Міхаіл Фрунзе. І быў верны сваім словам да канца. Усё яго жыццё — прыклад самаадданай барацьбы за светлыя ідэалы камунізму. Бясстрашны падпольшчык, які перажыў два смяротныя прыгаворы, таленавіты прапагандыст і арганізатар мас, выдатны палкаводзец Чырвонай Арміі, з імем якога звязаны многія яе перамогі на франтах грамадзянскай вайны, — такім прыйшоў ён да нашчадкаў і жыве ў іх памяці.

Непарыўна звязана імя М. Фрунзе з Беларуссю. У 1916 годзе па накіраванню Петраградскага партыйнага камітэта прыбыў ён нелегальна на Заходні фронт. З дакументамі на імя М. Міхайлава аформіўся спачатку вольнанаёмным у артылерыйскую часць, а затым — у Мінскі камітэт Усерасійскага зямскага саюза, які выконваў заказы ваеннага ведамства. Работа ў саюзе давала магчымасць часта бываць на перадавой лініі фронту, праводзіць нелегальныя сходы, весці актыўную рэвалюцыйную барацьбу. Неўзабаве М. Фрунзе ўдалося стварыць у Мінску падпольную большавіцкую арганізацыю з аддзяленнямі ў трэцяй і дзесятай арміях Заходняга фронту. Міхаіл Васільевіч стаў яе кіраўніком, развіўшы кіпучую дзейнасць па ўмацаванню сувязі з рабочымі, сялянамі, салдатамі.

Пасля Лютаўскай рэвалюцыі М. Фрунзе стаў адным з арганізатараў Мінскага Савета, быў абраны членам яго выканкома. Міхаілу Васільевічу належыць ініцыятыва стварэння Мінскай гарадской народнай міліцыі, першым начальнікам якой ён стаў. Пасля раззбраення паліцыі і жандармерыі яна ўзяла пад сваю ахову ўрадавыя ўстановы, пошту і тэлеграф. Міхаіл Васільевіч павёў інтэнсіўную работу па залучэнню ў рады міліцыі найбольш рэвалюцыйных рабочых і салдат. Ужо да 13 сакавіка ў Мінску было створана пяць аддзяленняў гарадской міліцыі, а

таксама арганізаваны міліцэйскія ўчасткі на ўсіх буйных прадпрыемствах і чыгуначным вузле. У выніку вялікай работы, праведзенай большавікамі пад кіраўніцтвам Фрунзе, праз міліцыю былі ўзброены і абучаны ваінскай справе тысячы пралетарыяў горада. Буржуазія разумела сілу і значэнне мінскай міліцыі і неаднаразова спрабавала падпарадкаваць яе свайму ўплыву. Аднак гэта не мела поспеху. У міліцыі народныя масы бачылі не толькі абаронцу сваіх правоў і інтарэсаў, але і прыклад сапраўды рэвалюцыйнага органа народа.

Неацэнная роля М. Фрунзе і ў аб'яднанні беларускага сялянства. Ён быў старшынёй выканкома Саветаў сялянскіх дэпутатаў Мінскай і Віленскай губерняў, старшынёй Мінскага губернскага сялянскага камітэта, кіраўніком дэлегацыі ад Беларусі на I Усерасійскай з'ездзе сялянскіх дэпутатаў. Міхаіл Васільевіч рэдагаваў «Сялянскую газету». Ён жа быў адным з рэдактараў «Звязды» — органа Мінскага камітэта РСДРП (б).

Крыху больш года прабываў М. Фрунзе ў Мінску. Гэты час быў напоўнены для яго актыўнай прапагандысцкай і арганізатарскай дзейнасцю. Свята шануючы мінчане памяць аб саратніку У. І. Леніна, адважным змагару за справядліваю справу. Яго імя названа адна з прыгажэйшых вуліц у цэнтры Мінска. Мемарыяльныя дошкі размешчаны на будынках, дзе жыў Міхаіл Васільевіч і дзе знаходзілася першая мінская міліцыя. Бюст адважнага рэвалюцыянера ўстаноўлены на адной з плошчаў Фрунзенскага раёна беларускай сталіцы.

НА ЗДЫМКАХ: М. ФРУНЗЕ ў час работы ў Мінску ў 1917 годзе; мемарыяльная дошка на доме, дзе размяшчалася народная міліцыя г. Мінска; дом на рагу вуліц К. Маркса і Валадарскага ў Мінску, дзе знаходзілася першая гарадская народная міліцыя.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

НАЦИИ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СССР СЕГОДНЯ

НЕ ИМЕЕТ АНАЛОГОВ

Успешное развитие многонационального Советского государства не имеет аналогов в истории человечества. Ни одной из докоммунистических общественных формаций не удалось разрешить свойственных им острейших этнических и межнациональных противоречий. Разрешить их оказалось возможным только в условиях социализма.

Значит ли это, что национальный вопрос в СССР уже решен? И да, и нет. Нет — в том смысле, что нации и национальные различия имеют место и в условиях развитого социализма и будут сохраняться еще долго, намного дольше, чем различия классовые. Да — в том смысле, что национальный вопрос в том виде, в котором он существует в зрелом социалистическом обществе, не имеет ничего общего с тем антагонизмом между нациями и народностями, который был реальностью дореволюционной России.

Победа социалистической революции 1917 года привела к ликвидации капиталистической собственности, обусловливающей социальное и национальное угнетение народов, создала условия для развития наций и преодоления вражды и недоверия между ними. На смену политической, культурной и экономической изолированности и национализму пришли дружба и сотрудничество между нациями и народностями. Причиной этому послужило успешное преодоление фактического неравенства народов во всех сферах их жизни.

В настоящее время в основном решена задача выравнивания уровней экономического и культурного развития, социально-политической активности народов, хотя по ряду показателей различия между республиками еще имеются. Так, в промышленности отклонения по республикам от среднесоюзного уровня производительности труда составляют примерно 30 процентов. Разработанные КПСС мероприятия, такие, как выравнивание технической оснащенности производства, а также уровня образования и профессиональной подготовки кадров, целенаправленная политика капиталовложений будут способствовать сближению соответствующих показателей республик.

Большой импульс к развитию получила национальная культура. Так, за годы Советской власти более 50 народностей (общей численностью около 12 миллионов человек) впервые обрели национальную письменность. Если до победы Октября существовало всего 13 национальных художественных литератур, то сейчас их — 78. Национальные литературы оказывают большое влияние на духовную жизнь всех народов СССР, и в том числе — русского. Каким образом? Вот конкретный факт: за 1940—1981 годы на русский язык было переведено 475 книг литовских писателей общим тиражом более 35,6 миллиона экземпляров. Русский язык при этом — только один из 36 языков народов СССР, на которые переведена та же литовская литература.

Опыт решения национального вопроса в СССР убедительно свидетельствует, что наличие у всех народов страны общей территории и многих духовных черт, единой экономики и единого федеративного социалистического государства, русского языка — языка межнационального общения, которым владеют более 80 процентов населения, привело не к стиранию национальных черт наций и народов, а, наоборот, к их расцвету. На основе этого расцвета, проявляющегося во многих областях — от искусства до науки и техники, происходит сближение людей разных национальностей.

Достигнутые успехи в осуществлении ленинской национальной политики отнюдь не означают, что сейчас в сфере развития наций и национальных отношений все вопросы уже решены. Динамика развития такого крупного многонационального государства, как Со-

юз ССР, порождает и новые проблемы, которые требуют к себе самого пристального внимания. Без их учета в теории и практике невозможно выполнение стратегической задачи КПСС на современном этапе — совершенствования развитого социализма.

XXVI съезд КПСС (1981 год), определяя конкретные задания по социально-экономическому развитию всей страны и каждой союзной республики, указал на ряд специфических задач, которые нужно решить внутри каждой из них. В частности, съезд потребовал увеличить масштабы подготовки квалифицированных рабочих коренной национальности в тех республиках, где есть избыток трудовых ресурсов. Эти меры позволят, с одной стороны, сделать новый шаг в развитии производительных сил союзных республик, а с другой — будут способствовать увеличению интернационалистского вклада каждой республики в общее дело развития страны.

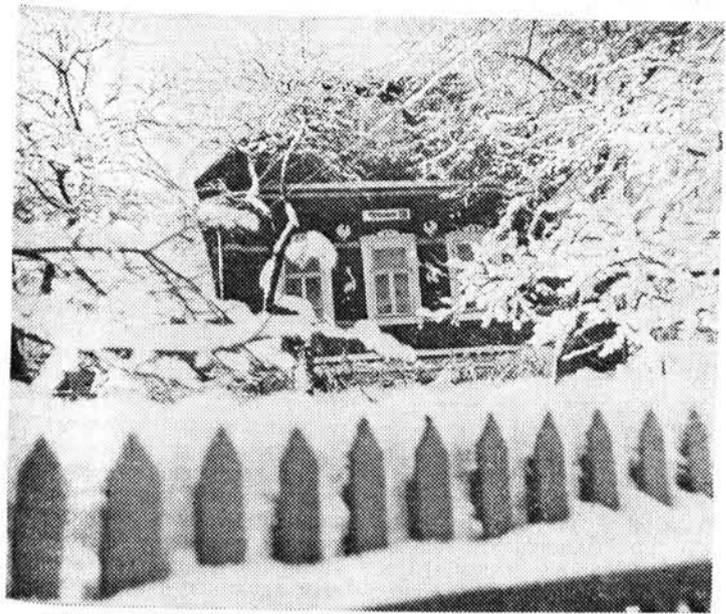
XXVI съезд КПСС обратил внимание также на необходимость лучшего удовлетворения потребностей некоренного населения союзных и автономных республик. Речь идет прежде всего об одинаковом праве всех наций, трудящихся различных национальностей на должное представительство в партийных и государственных органах республик, а также о том, что у некоренной части населения республик имеются свои специфические запросы в области культуры и быта.

Первый из названных вопросов заключается, конечно, вовсе не в том, что какие-то местные органы республик не хотят учитывать национальные интересы той или иной нации, народности, национальной или этнической группы. Тем более речь не идет о том, что большее представительство определенной нации в партийных и государственных органах — по сравнению с ее удельным весом в населении — обязательно ведет к игнорированию интересов трудящихся других национальностей. Главное здесь в том, что могут оказаться неиспользованными все возможные источники для прогресса нашего многонационального общества, для повышения социально-политической активности трудящихся всех национальностей.

Второй вопрос сводится к тому, что увеличение в республиках численности граждан некоренной национальности не всегда находит соответствующее отражение в деятельности местных партийных и государственных органов, обязанных проявлять заботу об удовлетворении национальных интересов, так сказать, «пришлой» части населения. Сейчас примерно 50 миллионов человек из наций и народностей, имеющих ту или иную форму национальной государственности, проживают за ее пределами. Это означает, что почти пятая часть трудящихся всех национальностей проживает в инонациональной среде, причем большинство их уже в течение нескольких поколений. Так что их зачисление в разряд «некоренных жителей» является очень условным. Между тем на местах подчас недостаточно вовлекают такие национальные группы в политическую жизнь и в управление делами общества, не всегда должным образом заботятся об их широком участии в создании новых материальных и духовных ценностей. Самотек в этом вопросе способен привести в некоторых случаях к нарушению равных прав и возможностей людей различных национальностей.

Дальнейший прогресс страны, всех населяющих ее народов невозможен без тщательного учета национальных и интернациональных факторов, без решения тех проблем межнациональных отношений, которые возникают в новых исторических условиях.

Михаил КУЛИЧЕНКО,
доктор исторических наук.

Жгучие, пробирающие до костей морозы, порой достигают тридцати и больше градусов, покрывают деревья серебристым инеем. Рисуют причудливые узоры на окнах домов. Сильные ветры приносят метели, которые наметают высокие сугробы в деревнях. Такова ныне зима по всей территории Белоруссии.

НА СНИМКЕ: зимние узоры.

Фото В. ЧУМАКОВА.

ИЗ «ГОСУДАРСТВЕННОГО КАРМАНА»

УСЛОВИЯ СОЦИАЛЬНОГО СТАРТА

На развитие народного образования, науки и культуры в нынешнем году в нашей стране будет израсходовано 49,2 миллиарда рублей.

По сравнению с началом нынешнего десятилетия ассигнования по статьям, «питающим» развитие системы образования, увеличились на 18,7 процента, в сопоставлении с предыдущим 1984 годом рост составил 4 процента. Насколько оправданы такие затраты?

КАК ОДИН РУБЛЬ ПРЕВРАЩАЕТСЯ В ПЯТЬ

Еще в первые годы Советской власти академик Станислав Струмилин опубликовал работу «Хозяйственное значение народного образования», в которой, в частности, утверждал: затраты на массовое образование населения страны могут быть рентабельны. Современные расчеты показывают, что в СССР средняя школа (а в стране среднее образование является для молодежи обязательным) повышает производительность труда своего выпускника на 108 процентов, высшая — на 300 процентов. За двадцать лет — с 1961 по 1980 год — почти в два раза выросла отдача от каждого вложенного в образование рубля: сегодня он «возвращается» 5 рублями 10 копейками.

Вместе с тем, развивая систему образования, Советское государство преследует (об этом также писал академик Струмилин) не только и даже не столько экономические интересы.

КАКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ МОГУТ ПОЗВОЛИТЬ СЕБЕ ДЕТИ РАБОЧЕГО!

Подсчитано, что год обучения одного человека в средней школе обходится примерно в 200 рублей, в техникуме — почти в 700, в вузе — более чем в 1200 рублей. Эти средства поступают в кассы учебных заведений не от населения, а из государственного бюджета. Тем самым обеспечиваются равные условия социального

старта молодежи: выбирая профессию, а значит, и тип учебного заведения, молодой человек ориентируется на ту, с помощью которой полнее раскроет свои дарования и способности, поскольку в Советском Союзе нет «дешевых» или «дорогих» видов образования — все они бесплатны.

По данным социологических исследований, среди всех студентов-первокурсников в 1969/70 учебном году дети рабочих составляли 37,1 процента, а через десять лет — уже 47,3 процента. Это — по стране в целом. В некоторых городах — таких, например, как Москва, Ленинград и других, где много служащих, представительство выходцев из семей рабочих и крестьян меньше, а в крупных промышленно-аграрных центрах — наоборот, больше и достигает двух третей всего студенчества.

ИНОСТРАННЫЕ СТУДЕНТЫ: УЧЕБА В СССР, РАБОТА НА РОДИНЕ

Система образования СССР открыта не только для советских граждан: в нынешнем учебном году, например, в различных учебных заведениях Советского Союза — от средних школ и профессионально-технических училищ до вузов — занимается свыше 100 тысяч иностранных граждан. Расходы по их обучению покрываются из госбюджета СССР. Они пользуются всеми льготами учащейся молодежи, им предоставляется общежитие, выплачивается стипендия и т.д.

Молодые иностранцы обучаются в 365 вузах (из 892 существующих в СССР) по 248 специальностям (из 450, по которым ведется преподавание в вузах). При этом профиль обучения определяется страной, направившей студента, в зависимости от ее нужд и потребностей в тех или иных специалистах. Неизменный принцип обучения иностранных граждан: учеба в СССР, работа — у себя на родине.

Андрей ЛОСКУТОВ.
(АПН).

УНИВЕРСИТЕТУ ДРУЖБЫ НАРОДОВ—25 ЛЕТ

ДУМАЯ О ВЫПУСКНИКАХ

В высших, средних специальных учебных заведениях и научно-исследовательских учреждениях СССР получают образование более 100 тысяч иностранных учащихся из 149 стран мира.

Университет дружбы народов имени Патриса Лумумбы (УДН), отметивший в феврале 1985 года свое 25-летие, занимает среди них особое место. Он был открыт в Москве в 1960 году по решению Советского правительства специально для подготовки высококвалифицированных национальных кадров для стран Азии, Африки и Латинской Америки.

В 1984 году здесь состоялся 20-й выпуск. За это время УДН выпустил около 13 тысяч специалистов, которые работают в 110 странах мира. Его деятельность — яркий пример воплощения в жизнь ленинского принципа бескорыстной помощи народам освободившихся государств в их борьбе за укрепление независимости, развитие экономики и культуры.

Университет гордится своими выпускниками: их успехи и достижения — свидетельство эффективности работы УДН. Они успешно работают в различных отраслях экономики, науки, культуры, в государственном аппарате своих стран, возглавляют научные центры у себя на родине. Значительная часть выпускников плодотворно трудится на ниве образования и здравоохранения. Среди них — ректоры университетов, деканы факультетов, заведующие кафедрами, признанные врачи, специалисты. В ряде стран наши выпускники стали министрами, заместителями министров, послами, директорами крупных национальных предприятий и фирм, руководителями программ, осуществление которых имеет большое значение для развития промышленности и сельского хозяйства их стран.

Широкой известностью пользуется в Африке имя видного ученого, кандидата физико-математических наук Канте Кабине (Гвинейская Республика). Закончив в 1965 году университет и успешно защитив кандидатскую диссертацию при его аспирантуре, Канте Кабине прошел большой путь научной и общественной деятельности. В настоящее время он занимает пост Генерального директора Управления бокситов Киндии. Одним из генеральных директоров алмазодобывающей компании «Диамант» стал выпускник университета 1974 года Манкенда Амбруаз (Народная Республика Ангола). В системе здравоохранения успешно работают Лусенгома Мануэль, выпускник 1975 года; Жозеф Нсука, выпускник 1976 года (Народная Республика Ангола), Пауло Карлос де Медина — директор Центрального госпиталя города Бисау, выпускник 1969 года (Республика Гвинея-Бисау). Заместителем директора Центрального института экономики Бенина работает кандидат экономических наук Уедако Проспер, выпускник университета 1967 года. Значительный вклад в развитие высшего образования НДРИ внесли Джафар Абдалла Шутах, долгое время работавший деканом юридического факультета Аденского университета, ныне заместитель министра юстиции НДРИ, и Ахмед Али Мукбил — декан сельскохозяйственного факультета того же университета. Они окончили УДН в 1973 году.

Много выпускников университета и в Латинской Америке. Например, Гильермо Луденя Луке (Перу), выпускник 1966 года —

ректор университета им. Рикардо Пальма в городе Лима, а Альфонсо Куэльяр Торрес (Колумбия), окончивший УДН в 1968 году, — проректор Университета ИНКА в городе Боготе. Рауль Филипе Каликс Мехия, выпускник 1967 года, возглавляет медицинский факультет Национального автономного университета Гондураса в столице страны Тегусигальпа, а Эктор Алеман, окончивший университет в 1967 году, является Президентом коллегии медиков Боливии, его соотечественник — Хуан Карлос Альвараро — вице-президентом боливийского общества педиатров. Агустин Паладинес, выпускник 1966 года, — декан инженерного факультета Центрального университета в городе Кито (Эквадор); Хавьер Лосойя, выпускник 1968 года, — директор Мексиканского института по изучению лекарственных растений. Аугусто Фабрега, выпускник 1966 года, — главный хирург Центрального госпиталя Панамы «Санто Томас», а его земляк Висенте Эуклидес Риос Родригес — заместитель директора крупнейшей гидроэлектростанции страны «Ла Фортуна». Висенте Риофрío Теран, выпускник 1967 года, — кандидат химических наук, ведущий преподаватель Института химии Высшей политехнической школы побережья в городе Гуаякиле (Эквадор). Уже долгие годы заведует кафедрой геологии инженерного факультета Университета Санто-Доминго (Доминиканская Республика) выпускник 1969 года Иван де Хесус Товарес.

Хесус Тельериас Кастильо, выпускник 1975 года из Доминиканской Республики стал директором Национального института общественных наук; кандидат сельскохозяйственных наук, выпускник 1968 года, из Эквадора Давид Вера Аларкон — директор системы профессионально-технического образования страны. Ряд выпускников УДН из Коста-Рики, Перу и других стран находятся на государственной дипломатической службе.

В университете успешно ведется подготовка докторов наук из числа выпускников. Среди первых следует назвать доктора биологических наук Д. Хонмде и доктора геологических наук А. К. Сингха (оба из Индии), а также доктора медицинских наук А. Н. Зеноноса (Кипр).

Выпускники университета плодотворно работают в своих странах, зарекомендовав себя не только квалифицированными специалистами, но и убежденными сторонниками дружбы и солидарности между народами, борцами за ликвидацию расовой дискриминации и апартеида.

За заслуги в подготовке специалистов для стран Азии, Африки и Латинской Америки в 1975 году правительство СССР наградило УДН орденом Дружбы народов. Работа университета получила высокую оценку итальянской академии СИМБА, которая в 1980 году присудила УДН ежегодную премию за содействие развивающимся странам в экономике, образовании и культуре.

В 1983 году университету был вручен орден литературы и искусства, которым его наградила Президиум Верховного народного Совета НДРИ.

Почти все зарубежные студенты после окончания учебы возвращаются к себе на родину.

В. СТАНИС,
ректор Университета
дружбы народов.

На просторах Родины!

ЛИМОНЫ ВЫРАЩИВАЮТ НА ПАМИРЕ

Весной 1949 года из Грузии в столицу Таджикистана Душанбе была доставлена крупная партия саженцев лимона. Так эта древняя культура впервые появилась в предгорьях Памира.

В первые годы работы цитрусоводы отбирали сорта, искали методы выращивания лимонов в непривычных условиях. Самым неприхотливым оказался лимон Мейера. Этот сорт прошел испытания на Вахшской опытной станции на юге Таджикистана и был признан наиболее эффективным. Со временем станция стала крупнейшим поставщиком саженцев лимонов и других субтропических культур не только для хозяйства Таджикистана, но и других республик: Узбекистана, Туркмении и даже соседа Грузии — Азербайджана.

В 1955 году пятнадцать хозяйств республики получили первый товарный урожай лимонов. Сейчас более 50 хозяйств Курган-Тюбинской области, расположенной в Вахшской долине Таджикистана, занимаются выращиванием цитрусовых. Начали их разводить колхозы и совхозы других районов, в том числе и расположенные в предгорьях Памира.

Недавно был апробирован разработанный советскими учеными и практиками оригинальный метод возделывания теплолюбивых растений в траншеях под пленкой. Большие перспек-

тивы открывает и разработанная на Вахшской опытной станции шпалерная система формовки лимона, значительно облегчающая проведение агротехнических мероприятий в широких траншеях. Растения в них размещают в три ряда, что позволяет рационально использовать земельную площадь, применять механизмы для обработки почвы в междурядьях.

Цитрусоводство в Таджикистане — весьма перспективная отрасль. Ведь лимон в отличие от многих плодовых культур рано, уже на второй-третий год после посадки, вступает в пору плодоношения. Ему не свойственна периодичность. При правильной агротехнике нередки случаи, когда шести-семилетние деревья дают по 60—70 килограммов, более взрослые — по центнеру плодов. И это, как показали эксперименты, в условиях Таджикистана не предел.

Вахшскую долину называют теперь «большим лимонарием» Таджикистана. Цитрусоводство решено в перспективе сделать второй по значению отраслью после хлопководства.

Мухаммади КАСЫМОВ,
заместитель министра
плодоовощного хозяйства
Таджикистана.

(АПН).

БЫЛОЕ НЕ МОЖА СЦЕРЦІСЯ З ПАМ'ЯЦІ

З ДУМКАЙ ПРА ДЗЕНЬ ЗАЎТРАШНІ

Гутарку з беларускім пісьменнікам, акадэмікам Іванам НАВУМЕНКАМ вядзе наш карэспандэнт Галіна УЛІЦЕНАК

— Іван Якаўлевіч, вы — былы падпольшчык, партызан, фантанавік. З ваеннай пары прайшоў ужо немалы час. У вас шмат мірных спраў. Ці не сцёрліся з памяці тыя, сёння ўжо далёкія, гады?

— З памяці былыя часы не могуць сцёрціся. Тым больш мінула вайна, што была самай вялікай у гісторыі. У мяне і апавяданне ёсць «Хлопцы самай вялікай вайны».

Яна была і Айчынай, і клавасвай. На савецкай зямлі фашысты паводзілі сябе вельмі люта. У Васілевіцкім раёне, дзе я нарадзіўся, з 60 вёсак 43 спалілі. Такага забыць нельга.

Мне здаецца, людзі на акупіраванай тэрыторыі аказаліся ў асаблівым становішчы. Акупацыя, рабства былі ганьбай народа. Наша тысячагадовая дзяржава прайшла праз многае, і раптам яе рабуюць, кажучы: вас няма, не будзе. З гэтым пагадзіцца мы не маглі. І народ змагаўся і перамог.

Наогул, для ўсёкага пісьменніка яго маладоць, дзяцінства, юнацтва — незабыўныя. Гэта час, калі душа нароўна, калі адкрываюцца вочы на свет. У 1941 мне было 16 гадоў. Я ўсё помню, літаральна ўсё. Маю права нешта забыць толькі тады, калі напішу пра гэта. Ужо шмат напісана, але не ўсё. Напрыклад, маё знаходжанне ў Германіі ў канцы вайны яшчэ не занатавана на паперы.

— Як вы сталі падпольшчыкам, дарэчы, вельмі юным?

— Увогуле ў акупацыі не хацеў заставацца. Нашы Васілевічы фашысты занялі толькі 24 жніўня, гэты незахоплены астравак далёка ўглыбляўся ў акупіраваную тэрыторыю.

І вось мы, некалькі вучняў, сабраліся ісці на ўсход. Маці не адпусцілі, але мы збеглі ад іх ноччу. Падышлі да Дняпра, а там бой: можа, дэсант нямецкі, так і не ведаю. Паглядадзілі на ўсё, і здалася, што адрэзаны. Пераправы не было, ну і павярнулі назад.

Адразу ж вырашылі для сябе, што сядзець склаўшы рукі нельга, трэба змагацца з ворагам. Недзе к снежнаму вярнуліся два нашы хлопцы, што трапілі з войскам у акружэнне. Вось і была аснова падпольнай групы.

Пачалі з радыё: запісалі зводкі. Шрыфт раздалі (у Васілевічах да вайны была невялікая друкарня) і лістоўку зрабілі. Да таго ж збіралі зброю.

Вопыту падпольнай барацьбы ў нас не было. Ды і адкуль яму было ўзяцца: нарадзіліся ў 1942 годзе мяне і арыштавалі. Але ўцалелі. Пасля гэтага сталі больш асцярожнымі. Наладзілі сувязь з партызанамі, вучыліся ў іх канспірацыі. Пра той час у мяне ёсць кніжка «Капітан Сцеп ідзе ў разведку». Разам з ляснымі мсціўцамі сачылі за чыгункай, давалі зводкі пра рух на ёй два разы на тыдзень.

Такія юнацкія групы супраціўлення былі літаральна ва ўсіх населеных пунктах. Маладз, выхаваная ў савецкім грамадстве, не магла змярзіцца з акупацыяй. Нашы ворагі гавораць, што ў партызаны заганялі сілай. Не, свой выбар мы рабілі свядома. І я думаю, што вытрымалі гэты экзамен. Як цвік, сядзела думка: на роднай зямлі гаспадарыць вораг. Уявіце, ты меў усе правы, перад табой былі адкрыты ўсе шляхі. І раптам жыццё «зачынена»!

— Калі б вы параўналі сябе, шаснаццацігадовага, на пачатку вайны і ў 1945 годзе, то якія б змены зайважылі? Які ваш галоўны ваенны вопыт?

— Мой лёс склаўся так, што я бачыў гора і слёзы, якія прынеслі фашысты майму народу, але бачыў і паражэнне ворага, быў у Германіі, калі з кожнага акна глядзеў белы флаг — мая душа спывала. Мне споўнілася тады 20 год. Паміж 1941-м і 1945-м пралёг доўгі шлях. Зразумела, я пасталеў: чалавек, што зведаў вайну, не можа не пасталець. Наша пакаленне пабачыла вельмі многа: у партызанах хадзілі па спаленых вёсках, на фронце амаль у кожным баі гублялі таварышаў, але мы не зламаліся.

Прыгадаем першую імперыялістычную вайну. Яна для рускага чалавека была бяссэнсавая, людзі ў ёй рабілі маральнымі калекамі. А ў 1941-м наша барацьба мела высакародную мэту. Мы даказалі, што фашысты, якія замахнуліся на самае святое — на нашу Радзіму і свабоду, — ніколі не змогуць перамагчы.

— Іван Якаўлевіч, вам, папулярнаму пісьменніку, аўтарытэтныму вучонаму, добра бачны тыя праблемы, што паўсталі перад людзьмі сёння...

— Самая страшная, канешне, небяспека ядзернай вайны. Імперыялісты бяцца сацыялізму, камунізму. Яны спадзяюцца перапыніць іх пераможнае шэсце. Вісіць над намі гэты біч з таго моманту, як былі знішчаны Хірасіма і Нагасакі. Што рабіць інтэлігенцыі? Адна літаратура не можа прадухіліць вайну. Але павінна біць у набат: трэба ўзняць людзей, трэба пісаць пра вайну перажытую, вельмі знішчальную, і гэтым папярэдзіць магчымую будучую, яшчэ больш страшную. Усе павінны зразумець, што ніякі касмічны шчыт не зможа выратаваць нікога.

Сёння становіцца вельмі напружанае, але не бязыхаднае. Не трэба кідацца ў паніку, чаго хацелі б нашы ворагі, а трэба змагацца з небяспекай. Мы маем магчымасць нармальна жыць і працаваць, верым у сваю будучыню, якая павінна быць ва ўсіх, і ў сучаснай моладзі таксама. Яна, выхаваная, як і мы калісьці, у духу патрыятызму, змагаючыся за мір, змагаецца за свой заўтрашні дзень. На мой погляд, наша сацыялістычная Радзіма і сёння мае самую надзейную абарону.

— Вам, напэўна, даводзілася прымаць удзел у міжнародных пісьменніцкіх, навуковых сустрэчах? Што найбольш вызначае іх характар апошнім часам?

— Так, быў на сесіі ААН, на сесіі ЮНЕСКО ў Парыжы па пытаннях развіцця культуры. Як старшыня Мінскай абласной камісіі садзейнічання Фонду міру рабіў круіж па прыбалтыйскіх краінах. Там савецкая дэлегацыя сустракалася з прыхільнікамі міру, агульную мову з якімі знаходзіла вельмі лёгка, бо нашы погляды на міжнароднае становішча блізкія. Дзеля справядлівасці скажу — былі і іншыя выпадкі. У Заходняй Германіі падышлі да кіёска за газетай. Захацелі пагаварыць з прадаўцом, той, даведаўшыся, што мы рускія, нават слова не вымавіў. Але не гэта вызначала тую паездку.

Пасля сустрэчы з заходнегерманскімі прыхільнікамі міру наладзілі канцэрт. З нашага боку выступалі вядомыя артысты, а з іхняга — сціплая мастацкая самадзейнасць — антываенныя песні, вершы. Гэта кранала: у тых умовах яны значылі вельмі многа. Вынікам сустрэчы стала перакананне, што перадавая інтэлігенцыя зразумее адна адну, толькі нам патрэбны кантакты. Хаця бываюць і спрэчкі. Назіраю, як часам інтэлігенцыі нейтралізм можа прымаць негатыўны характар.

— Іван Якаўлевіч, у вас, мабыць, ёсць знаёмыя сярод замежных пісьменнікаў, вучоных. Як яны адносяцца да савецкай літаратуры, і беларускай, у прыватнасці?

— Ёсць добрыя знаёмыя. Сярод пісьменнікаў сацыялістычных краін, зразумела, больш. Бачу, што, асабліва ў краінах славянскіх, расце цікавасць да феномена беларускай літаратуры, якая сталее ў ўзбагачаецца літаральна на вачах усяго свету.

— Сёння беларуская ваенная проза, як кажуць, на ўзлёце. Якім вы бачыце яе далейшае развіццё?

— Беларускія пісьменнікі сваё слова сказалі і яшчэ скажуць.

Свет поўны супярэчнасцей і складанасцей, таму вельмі важны выбар, зроблены нашым сучаснікам. У прозе ваенная тэма — гэта судносіны таго, што было, з тым, што ёсць: у будучы творах павінен быць больш глыбокі, філасофскі сэнс. Вайна ідзе і сёння: за розум, за душы людзей. Лічу, адна з галоўных тэндэнцый сучаснай ваеннай прозы — пранікаць і ў глыб мінулага ў цэлым, і ў сутнасць асобнай з'явы з пазіцыі сённяшняга чалавека.

— Які зараз ваш галоўны клопат?

— Клопатаў, можа, нават і зашмат. Патрабуе ўвагі навуковая праца, але і літаратурныя творы пішу. Вось даю на радыё два апавяданні і ўрывак з рамана. Галоўны герой — вучоны. Ён займаецца праблемамі гісторыі, асэнсоўвае вопыт мінулай вайны.

Узяўся за драматургію, зрабіў дзве п'есы. Яны яшчэ не пастаўлены, але спадзяюся... «Вадзяны млын» — гэта пра сучаснасць. Мінае час, знікаюць у Мінску драўляныя вулачкі, «драўляная» душа горада. А ці знойдзе ён «каменную» душу? Цікаваць маральныя праблемы, звязаныя з такой перабудовай.

Зараз, як віцэ-прэзідэнт АН БССР, курырую распрацоўкі па гуманітарных навуках. Нашымі вучонымі створана гісторыя БССР у пяці тамах, гісторыя беларускай літаратуры ў чатырох і ў двух для ўсезнаснага чытача. Выдаём 30-томны збор фальклору, гісторыю тэатра, жывапісу. Створана гісторыя музыкі. Выдаём «Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі». Дваццаць год назад беларускія вучоныя не маглі і падумаць пра гэта. Выраслі кадры, мы маем адпаведную падрыхтоўку. Так што спраў, мірных спраў, хапае.

— Паважаны Іван Якаўлевіч, «Голас Радзімы» вінуе вас з шасцідзесяцігоддзем, жадае плёну ў вашых мірных справах, карысных нам усім.

На мовах свету

БАЛГАРЫЯ

«Восеньскі ўспамін» — так называецца кніга прозы Міхася Стральцова, якая выйшла ў сафійскім выдавецтве «Народна культура» на балгарскай мове. У выдавецкай анатацыі да кнігі сказана, што Міхася Стральцоў — тонкі лірык і ў паэзіі, і ў прозе. Яго герой часцей за ўсё сумуе па родных мясцінах, непаўторных малюнках прыроды, па беззваротна страчаным паэтычным свеце вясковага дзяцінства. Але туга не прыводзіць яго да катэгарычнага рашэння вярнуцца да вясковага жыцця, таму што герой адначасова знаходзіцца ў палоне дынамікі сучаснага горада, дзе ўсё яго эмацыянальнае і інтэлектуальнае існаванне развіваецца ў зусім іншых напрамках. Такую складанасць унутранага жыцця свайго сучасніка пісьменнік паказвае пераканаўча і натхнёна, падкрэсліваецца ў анатацыі, з уласцівай яму паэтычнай метафарычнасцю і багаццем мовы.

Нібы працягваючы і паглыбляючы гэтую думку выдавецтва, аўтар уступнага артыкула да кнігі Пенка Кынева адказвае на пытанне — чым вызначаецца творчасць індывідуальнасць Міхася Стральцова. Перш за ўсё, піша крытык, выразна адчуваецца яго сувязь з нацыянальнай беларускай літаратурнай традыцыяй. У яго творах — тонкая назіральнасць, артыстызм, шырокі дыяпазон пацуючых — рысы вельмі характэрныя для паэзіі Я. Купалы, М. Багдановіча і прозы К. Чорнага. Ідучы ад самага каштоўнага і жыццёвага ў сваіх папярэднікаў, М. Стральцоў знайшоў свой падыход да адкрыцця характэрнага сучасніка, да паказу яго душэўнасці ў нялёгкай ваеннай і пасляваеннай гады. У апавяданнях пісьменнік выяўляе сваю здольнасць праз амаль няўлоўны рух душы адлюстравваць вялікія, значныя змены ў лёсе герояў... Увага аўтара накіравана да маральнага вопыту народа, які складаўся на працягу стагоддзяў... Апавяданні пісьменніка афарбаваны ў розныя пацуюці, але ўсе яны вызначаюцца колерам надзеі, чакання, у іх вее «благітны вецер» перамен, які загартоўвае малады характар, дапамагае яму знайсці сябе.

ПОЛЬШЧА

Творчасць народнага песняра Беларусі Янкі Купалы шырока вядома і даступна польскаму чытачу. Першае выданне вершаў паэта надрукавана ў 1958 годзе. У 1962 выйшаў зборнік «Бледныя будні дні». Да 100-гадовага юбілею Янкі Купалы Лодзьскае выдавецтва выпусціла найбольш поўны збор яго твораў «А хто там ідзе», падрыхтаваны Тадэвушам Хрусцілеўскім. І вось летась у варшаўскай «Людовай спудзельні выдаўнічай» у падпісной серыі «Бібліятэка паэта», рэкамендаванай Міністэрствам асветы і вышэйшай адукацыі ПНР для настаўніцкіх бібліятэк сярэдніх школ, выйшла з друку яшчэ адна кніга выбраных твораў паэта. Складальнік яе, аўтар прадмовы і пасляслоўя, а таксама адзін з перакладчыкаў (пераклаў дванаццаць твораў, у тым ліку паэму «Яна і я») — Аляксандр Баршчэўскі, вядомы паэт, загадчык кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта.

Разглядаючы творчасць беларускага паэта, выразніка народных дум і спадзяванняў, аўтар уступнага артыкула звяртае ўвагу і на прыяны адносіны Янкі Купалы да польскай літаратуры, да польскай культуры. А. Баршчэўскі мае рацыю, што ўключыў сюды і вершы паэта, напісаныя ім на польскай мове на пачатку творчага шляху.

Пераклады твораў Янкі Купалы, змешчаныя ў кнізе, даюць уяўленне аб ім як паэце глыбока самабытным і нацыянальным па сваёй сутнасці. Гэтаму спрыяла праца цэлай групы нашых сяброў, прапагандыстаў беларускай літаратуры ў Польшчы. Перш за ўсё хочацца назваць тут Ігара Сікірыцкага, Урадзенец Брэста, ён любіў беларускае мастацкае слова, выдатна адчуваў яго і ўмеў данесці яго багацце і характэрна да польскага чытача. Значны ўклад унеслі ў стварэнне кнігі Ян Гушча, Мацей Юзаф Канановіч, Фларыян Няўважны, Тадэвуш Хрусцілеўскі, іншыя майстры мастацкага перакладу.

Аляксей ГАРДЗІЦКІ.

ПЕРШЫЯ ў СЁЛЕТНІМ ГОДЗЕ

У кнігарнях з'явіліся першыя кнігі, выпушчаныя рэспубліканскімі выдавецтвамі, на вокладцы якіх стаяць лічбы «1985». Шмат нага ўзросту. Гэта, напрыклад, зборнік апавяданняў і эсэ аднаго са старэйшых беларускіх пісьменнікаў Я. Скрыгана «Рукі на клянавым лісце», у якім змешчаны літаратурныя партрэты, успаміны, роздум аб сустрэчах з пісьменнікамі і дзеячамі культуры. У кнігу М. Калачынскага ўвайшлі паэмы «Насустрач жыццю» і «Пабяруся да нябёс» А. Вольскага. Зборнікам апавесцей У. Краўчанкі папоўнілася «Бібліятэка прыгод і фантастыкі». У кнізе Б. Налівайкі «У тваіх руках — неба» расказваецца пра маладых ваенных лётчыкаў.

Штогод на вытворчым камбінаце Беларускага тэатральнага аб'яднання (БТА) вырабляюць больш за 23 тысячы сцэнічных касцюмаў, 5,5 тысячы пар абутку. Тут працуюць не толькі выдатныя мастакі, канструктары, швачкі, але і ткачы, якія на аўтаматычных станках ткуць арнаментальныя нацыянальныя палотны. Паслугамі камбіната карыстаюцца практычна ўсе

прафесіянальныя і самадзейныя калектывы рэспублікі.

НА ЗДЫМКАХ: у касцюмах, вырабленых на вытворчым камбінаце БТА, выступаюць артысты самадзейнага народнага ансамбля «Прыпяць» Тураўскага раённага Дома культуры; у швейным цэху камбіната.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

СПРЭЧНАЕ І БЯССПРЭЧНАЕ У СУЧАСНАЙ САВЕЦКАЙ МУЗЫЦЫ

ТРАДЫЦЫІ І НАВАТАРСТВА

Імя маскоўскага кампазітара Уладзіміра РУБІНА добра вядомае аматарам музыкі. Ён аўтар некалькіх опер [у тым ліку «Тры таўстуні» па вядомай казцы Юрыя Алешы], якія доўгія гады ўваходзяць у рэпертуар многіх оперных тэатраў, не толькі савецкіх, але і замежных. Ім напісана некалькі араторыяў, кантаты, раманы і песні, музыка да тэатральных спектакляў.

Развіццё музычнага працэсу апошніх дзесяцігоддзяў адрозніваецца надзвычайнай складанасцю, разнастайнасцю. Гэта ўласціва не толькі савецкай музыцы, але і сусветнаму музычнаму мастацтву ў цэлым. Натуральна, што не ўсё ў гэтым развіцці праходзіць проста і лёгка, — падкрэслівае Уладзімір Рубін.

Што ж з'явілася галоўнай, генеральнай лініяй у гэтым працэсе, калі мець на ўвазе савецкае музычнае мастацтва?

Магутны імпульс, які даў савецкай музыцы творчасць Пракоф'ева і Шастаковіча, і вызначыў тут на доўгі час генеральную лінію развіцця. Акрамя таго, з імем Шастаковіча звязана стварэнне новай кампазітарскай школы, якая выхавала буйнейшых музыкантаў. Адным з першых вучняў Шастаковіча быў Георгій Свірыдаў, які ў сваю чаргу таксама стаў пачынальнікам новага музычнага кірунку. Вучнямі Шастаковіча былі Барыс Чайкоўскі — мастак яркага, надзвычай самабытнага даравання, а таксама заўчасна памёршы таленавіты кампазітар Герман Галынін (вялікай папулярнасцю карыстаюцца яго Фартэп'яны канцэрт і опера «Дзяўчына і смерць» па аднайменнаму апавяданню Максіма Горкага) і Рэволь Бунін, аўтар васьмі сімфоній. Інтэнсіўна, вельмі цікава працуюць у апошнія гады Карэн Хачатурян і Барыс Цішчанка...

Быў час, калі ў наша музычнае жыццё ўварваўся авангард, звязаны ў асноўным з новаавенскай школай, — гаворыць Уладзімір Рубін. — Няма нічога дзіўнага ў тым, што частка савецкіх кампазітараў захапілася ім, зацікавіўшыся свежацю гучання, тэхнічнымі эксперыментамі, незвычайнымі і, як тады здавалася, прынцыпова наватарскімі метадамі музычнага мыслення. Актыўнымі прыхільнікамі музычнага авангарда ў той час выступілі такія савецкія аўтары, як Эдысан Дзянісаў, Альфрэд Шнітке, Соф'я Губайдуліна і некаторыя іншыя. Але прайшло два дзесяцігоддзі, і сітуацыя змяніла-

кінафільмаў, радыёпастановак, звыш 50 хораў і песень для дзяцей.

Уладзімір Рубін — таксама аўтар шэрагу сур'ёзных музычна-крытычных артыкулаў. Вось чаму ў гутарцы аб актуальных праблемах развіцця сучаснага музычнага мастацтва, аб традыцыях і наватарстве яго погляды, роздумы, назіранні маюць значную цікавасць.

калькі тактаў, каб пазнаць музыку Глінкі, Бетховена, Вагнера, Чайкоўскага, Шастаковіча, Свірыдава, бо яна нясе ў сабе адбітак непаўторнай аўтарскай індывідуальнасці, у гэтым яе галоўная навізна. Але калі з музыкі спрабуюць вырваць і штучна гіпертрафіраваць адзін з кампанентаў (гармонію, рытм, тэмбр, канструктыўную форму), то сапраўднай навацыі, адкрыцця індывідуальнай манеры мыслення ажыццявіць не ўдаецца. У лепшым выпадку можна стварыць моду. Але мода, як правіла, кароткачасовая.

Разважаючы аб вядучых тэндэнцыях сучаснай савецкай кампазітарскай школы, Уладзімір Рубін падкрэслівае яе багацце і разнастайнасць.

— Я бачу, — гаворыць ён, — што жывы творчы працэс не бяднее, і доказам таму могуць служыць, напрыклад, новыя творы кампазітараў старэйшага пакалення Георгія Свірыдава («Начныя воблакі»), Барыса Чайкоўскага («Севаастопальская сімфонія» і «Вечер Сібіры»). Сярод кампазітараў сярэдняга пакалення мне асабліва блізка творчасць Юрыя Буцко (на сёлетняй «Маскоўскай восені» адбылася прэм'ера яго Вялянцэўскага канцэрта) і Валерыя Гаўрыліна, які закончыў нядаўна свой новы твор. Называецца ён «Перазваны» і не ўкладваецца па жанравых адзнаках ні ў адну з вядомых схем (сам аўтар вызначыў яго як харавую сімфонію). Арыгінальнасцю раззвання, талентам і майстэрствам адзначаны і творы цэлага шэрагу маладых кампазітараў, у якіх атрымлівае далейшае развіццё і самастойнае творчае перасэнсаванне ўсё тое лепшае, што складае гонар савецкай музычнай культуры.

— Магчыма, гэта камусьці пакажацца і некалькі няціплым, — гаворыць у заключэнне Уладзімір Рубін, — але я думаю, што зараз Савецкі Саюз — адзін з буйнейшых цэнтраў свету па разнастайнасці, глыбіні і цэльнасці развіцця сучаснага музычнага мастацтва.

— Але паняцце «новага» ў музыцы неадназначнае. Бо сапраўды новае пачынаецца ў мастацтве, у прыватнасці ў кампазітарстве, з фарміравання светапогляду, выпрацоўкі ўласнай пазіцыі, умення глядзець на свет такімі вачамі, якімі на яго яшчэ ніхто ніколі не глядзеў. Ці не так?

— Безумоўна, выказваючы свой погляд на свет, на сутнасць чалавечага быцця, сапраўдны мастак, я упэўнены ў гэтым, абавязкова павінен прыйсці да новых сродкаў. У музыцы гэта заўсёды звязана з мелодыяй, яе інтанацыяй, як знакам душы чалавечай. Інтанацыя — самы моцны сродкавы выразнасці музыкі. Мне, напрыклад, дастаткова пачуць не-

дэ праяджаў, спыняўся, дабіраючыся да месца прызначэння: Гомель, Лунінец, станцыя Лоўча-1, Лоўча-2, вёскі Новы Двор, Пагос, Вулька, Парахонск, рэкі Ясельда і Бобрык. І яшчэ захаваўся каштоўны дакумент часоў знаходжання Блока на Палессі. Гэта зроблены вопытнай рукой, лёгка, адным росчыркам, надзіва дакладны, выразны малюнак капліцы ў вёсцы Колбы, куды перабраліся, бліжэй да фронту, служачы атрада. На малюнку кароткі надпіс — «Вёска Колбы, капліца». 16 жніўня Блок адаслаў пісьмо і малюнак жонцы. Паэт пісаў: «Стым у вёсцы Колбы, днямі пераедзем у Лапацін, побач з лесам, у якім цяпер працуем. Жывём у вёсцы ў добрым доміку даволі-такі дружна і весела. Жыць прасцей, не трэба саромецца Друцка-Любецкага...»

Тут жа, побач з копіяй блокаўскага малюнка (арыгінал захоўваецца ў Пушкінскім доме) нядаўні здымак той жа Колбаўскай капліцы.

«Да мноства новых уражанняў і людзей я прывык за два дні, як быццам жыў тут месяц, — піша Блок маці хутка пасля прыезду на Палессе. — Мы жывём у маёнтку Парахонск князя Друцка-Любецкага, што за дваццаць вёрст ад пазіцыі. За тры вярсты станцыя Парахонск на рацэ Бобрык (як і мы). Гэта апошняя станцыя, куды даходзяць этапныя паязды (з Лунінца), далей ідуць ужо толькі воінскія, часта чыства канаада (глухую), у яснае надвор'е раніцай і вечарам наведвае нас аэраплан, які скідае бомбы на мост каля Парахонска і на станцыю Лунінец. Балот многа, але мы параўнаўча высока. Цішыня глыбокая...»

У сённяшнім Парахонску — цэнтральнай сядзібе аднаго з лепшых на асушаных землях Піншчыны саўгаса «Парахонскі» — ад былой сядзібы Друцка-Любецкіх захаваўся толькі частка парка. Але на старой ускраіне вёскі ўдала драўляная невялікая царква, пабудаваная ў 1888 годзе, пра якую Блок упамінаў у пісьмах, і побач дом свяцэнніка, дзе паэт бываў у гасцях. Царква і дом узяты пад ахову дзяржавы.

У Лапацінскім музеі вялікая калекцыя кніг Блока — у тым ліку на польскай, нямецкай, чэшскай мовах, прадстаўлены томік выбраных твораў, у які ўвайшлі «Скіфы», паэма «Дванаццаць» на беларускай мове. Гэта вынік шматгадовай працы вядомага беларускага паэта Сяргея Грахоўскага. Загучаў Блок на мове, да якой паэт несумненна прыслухоўваўся, жывучы на Палессі.

Семнаццаціга сакавіка 1917 года Блок назаўсёды пакінуў Беларусь. Чацвёртага верасня паэт запісаў у дзёніку: «Па вечарах іншы раз (як сёння) да мяне прыходзяць гэтыя грубыя, моцныя, цяжкія і здаровыя ўспаміны аб дружыне — аб гэтых... рускіх людзях, аб конях, пышнае восені, жорсткай зіме... гацях, вышчы, палях за фальваркам Лапаціна, белым параходзе, які крышталёвай раніцай паўзе пасярод гаю... Хораша!»

МУЗЕЙ У ЛАПАЦІНЕ

ПАЛЕСКІЯ ПІСЬМЫ БЛОКА

У ліпені 1916 года Аляксандр Блок быў прызваны на военную службу і ў якасці табельшчыка 13-й інжынерна-будаўнічай дружны трыпаў на палескі ўчастак фронту, які стабілізаваўся на лініі Дзвінск — Паставы — Баранавічы — Пінск. Так пачаліся сем месяцаў, як пісаў паэт маці, «жыцця зусім новага» ў прыфрантавой палаце сярод глухіх балот і лясоў Піншчыны.

Інжынерна-будаўнічая дружина Саюза земстваў і гарадоў, у якую залічылі Блока, вяла работы зусім побач з фронтам. У абавязкі табельшчыка ўваходзіла прымаць рабочых, якія прыязджалі з усіх куткоў Расіі, размяшчаць па кватэрах, забяспечваць харчаваннем, вышываць нарады. Становішча, умовы жыцця гэтых рабочых былі вельмі цяжкімі. Яны капалі акопы, узводзілі фартыфікацыйныя збудаванні, пракладвалі дарогі — працавалі па 12 гадзін у суткі. І табельшчык Аляксандр Блок, ад якога ў нейкай меры залежалі быт, харчаванне рабочых, праяўляў цвёрдасць, справядлівасць, раскрываў зложыванні інтэндантаў.

Аўтар «Вершаў аб Прыгожай Даме», некалькіх зборнікаў лірычных драм за дзвесці дзён на ваеннай службе не напісаў амаль ніводнага паэтычнага радка. У пісьме Леаніду Андрэеву Блок скардзіўся: «...усё славеснае ва мне маўчыць». Аднак паэт быў несправядлівы да сябе. Ён адаслаў у Палесся маці, жонцы, сябрам 59 пісьмаў, якія і з'яўляюцца прыкладам высокамастацкай прозы — вобразнай, лірычнай, эмацыянальнай.

Палескі перыяд жыцця вялікага рускага паэта да нядаўняга часу быў слаба вядомы. Але вось да стогадовага юбілею Блока на Піншчыне адкрыўся яго літаратурна-мемарыяльны музей у вёсцы Лапацін і музей у Парахонскай школе. Арганізаваны мемарыялаў, дзе некалі пражыў сем месяцаў Блок, садзейнічалі палескія пісьмы паэта — каштоўнейшыя сведкі яго жыцця. Па расказах аб працы, аб шматлікіх пераездах, па апісаннях палескай прыроды ўдалося аднавіць карціну жыцця Блока на Піншчыне. Але як быць з матэрыяльнымі рэчамі — асновай усякай музейнай экспазіцыі? І тады пайшлі з Пінска лісты ў Пушкінскі дом, у лінградскія і маскоўскія літаратурныя музеі, у бібліятэкі, архівы. І яны дапамаглі палескаму музею.

За восем гадоў у Лапацінскім літаратурна-мемарыяльным музеі Аляксандра Блока было сабрана каля дзвюх тысяч дакументаў, экспанатаў, якія перш за ўсё адносяцца да палескага перыяду жыцця паэта. У гэтым вялікай заслуга сапраўднага энтузіяста справы Фёдора Жураўскага. Не засталося ў баку і кіраўніцтва лапацінскага калгаса — у Доме культуры пад музей быў адразу ж адведзены амаль увесь другі паверх.

У Лапацінскім музеі ёсць усе вядомыя фатаграфіі Блока ў ваеннай форме — гэта значыць палескага перыяду. Тут партрэт паэта, дзе ён хударлявы, сур'ёзны; групавое фота з таварышамі па службе — зіма, глыбокі снег, усе ў шынялях, фуражках; Блок з сабакам, нямецкай аўчаркай у Парахонскім маёнтку Друцка-Любецкіх. Прадстаўленая ў музеі фотакопія карты-схемы прыфрантавога раёна Парахонска была пакладзена паэтам у адно з першых палескіх пісем. Блок акуратна (вытрыманы нават маштаб) нанёс на схему ўсе рэкі, гарады, станцыі, вёскі,

дзе праяджаў, спыняўся, дабіраючыся да месца прызначэння: Гомель, Лунінец, станцыя Лоўча-1, Лоўча-2, вёскі Новы Двор, Пагос, Вулька, Парахонск, рэкі Ясельда і Бобрык. І яшчэ захаваўся каштоўны дакумент часоў знаходжання Блока на Палессі. Гэта зроблены вопытнай рукой, лёгка, адным росчыркам, надзіва дакладны, выразны малюнак капліцы ў вёсцы Колбы, куды перабраліся, бліжэй да фронту, служачы атрада. На малюнку кароткі надпіс — «Вёска Колбы, капліца». 16 жніўня Блок адаслаў пісьмо і малюнак жонцы. Паэт пісаў: «Стым у вёсцы Колбы, днямі пераедзем у Лапацін, побач з лесам, у якім цяпер працуем. Жывём у вёсцы ў добрым доміку даволі-такі дружна і весела. Жыць прасцей, не трэба саромецца Друцка-Любецкага...»

Тут жа, побач з копіяй блокаўскага малюнка (арыгінал захоўваецца ў Пушкінскім доме) нядаўні здымак той жа Колбаўскай капліцы.

«Да мноства новых уражанняў і людзей я прывык за два дні, як быццам жыў тут месяц, — піша Блок маці хутка пасля прыезду на Палессе. — Мы жывём у маёнтку Парахонск князя Друцка-Любецкага, што за дваццаць вёрст ад пазіцыі. За тры вярсты станцыя Парахонск на рацэ Бобрык (як і мы). Гэта апошняя станцыя, куды даходзяць этапныя паязды (з Лунінца), далей ідуць ужо толькі воінскія, часта чыства канаада (глухую), у яснае надвор'е раніцай і вечарам наведвае нас аэраплан, які скідае бомбы на мост каля Парахонска і на станцыю Лунінец. Балот многа, але мы параўнаўча высока. Цішыня глыбокая...»

У сённяшнім Парахонску — цэнтральнай сядзібе аднаго з лепшых на асушаных землях Піншчыны саўгаса «Парахонскі» — ад былой сядзібы Друцка-Любецкіх захаваўся толькі частка парка. Але на старой ускраіне вёскі ўдала драўляная невялікая царква, пабудаваная ў 1888 годзе, пра якую Блок упамінаў у пісьмах, і побач дом свяцэнніка, дзе паэт быў у гасцях. Царква і дом узяты пад ахову дзяржавы.

У Лапацінскім музеі вялікая калекцыя кніг Блока — у тым ліку на польскай, нямецкай, чэшскай мовах, прадстаўлены томік выбраных твораў, у які ўвайшлі «Скіфы», паэма «Дванаццаць» на беларускай мове. Гэта вынік шматгадовай працы вядомага беларускага паэта Сяргея Грахоўскага. Загучаў Блок на мове, да якой паэт несумненна прыслухоўваўся, жывучы на Палессі.

Семнаццаціга сакавіка 1917 года Блок назаўсёды пакінуў Беларусь. Чацвёртага верасня паэт запісаў у дзёніку: «Па вечарах іншы раз (як сёння) да мяне прыходзяць гэтыя грубыя, моцныя, цяжкія і здаровыя ўспаміны аб дружыне — аб гэтых... рускіх людзях, аб конях, пышнае восені, жорсткай зіме... гацях, вышчы, палях за фальваркам Лапаціна, белым параходзе, які крышталёвай раніцай паўзе пасярод гаю... Хораша!»

Праз пяць месяцаў пасля гэтага дзёнікавага запісу пра палескія дні Блок закончыў сваю паэму «Дванаццаць» — гімн Кастрычніцкай рэвалюцыі, а следам, за два дні, напіша слаўных «Скіфаў». Безумоўна, у вобразах, думках, рытмах гэтых бесмяротных твораў знайшоў сваё адлюстраванне і вопыт, вынесены паэтам з Беларусі...

Л. ПРАКОПЧЫК

Гутарку вяла Таццяна ЯГОРОВА, музычны крытык.

КРЫНІЧКА

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Леанід УЛАШЧАНКА

КАТОК І МЫШКА

Злавіў каток мышку і збіраўся паснедаць. Мышка пачала горка плакаць.

— Якая ж я няшчасная! І чаму ж мне так не шанцуе? Лепш бы мяне з'ела ліса або калючы вожык, усё б лягчэй на душы было.

— Чаго гэта ты так галосіш? Чым кепска, што я з'ем цябе?—запытаў каток.

— Яшчэ пытаецца!—адказала мышка. — Зірні на сябе. Вусы доўгія, лапы брудныя, зубы нячышчаныя. Каму гэта прыемна гінуць ад бруднага, нехайнага ката?—

І яна зноў горка заплакала, прымаўляючы: — А футрачка ж мае чысценькае! А я ж кожную ранічку цябе мыла...

— Ну не галасі так жаласліва, — супакойвае яе каток. — Вось зараз памыюся і буду не горшы за тую лісу ці вожыка.

Сеў каток на заднія лапкі і пачаў мыцца.

Язычком лапку паліжа, па вусіках правядзе і пытаецца ў мышкі:

— Ну, як? Чысты я цяпер ці не?

— Не, не чысты, — адказ-

вае мышка. — Ты яшчэ вочкі не працёр і за вушкамі не памыў, адна лапка ў цябе бруднейшая за другую.

— Ну, — кажа каток, — зараз так памыюся, што буду самы чысты ў свеце.

І давай лапкі аблізваць ды па пысцы сваёй вадзіць, і па вочках, і па носіку, і нават за вушкамі памыць стараецца.

А мышцы толькі гэта і трэба было. Шмыгнула яна ў норку і цікуе адтуль, як каток завіхаецца.

Скончыў каток мыцца і пытаецца ў мышкі:

— Ну, як? Цяпер не будзеш шкадаваць, што я цябе з'ем?

А мышка яму з норкі адказвае:

— Не, не буду. Таму што ты не зможаш з'есці мяне. Зірнуў каток — а мышкі перад ім і няма.

Пачаў ён яе дакараць:

— А як жа табе не сорамна, ашуканка ты гэткая. Я табе паверыў, пашкадаваў, а ты! Каб я ведаў што ты гэткая падманшчыца, з'еў бы цябе, не мыўшыся, няхай бы табе горш было.

Мышка яму і кажа:

— А гэта табе навука: перш чым ісці на паляванне ці па справах якіх, не забудзь памыцца, тады цябе ніхто не ашукае.

І мышка схавалася ў сваю норку.

Вось з таго часу каток і мяецца некалькі разоў на дзень. Каму ж гэта прыемна снядана траціць.

Уладзімір РАЗМ

У МЯНЕ

БАБУЛІ ДЗВЕ

Мне пякуць аладачкі

Дзве бабулі,

А не мама.

І пяюць пра ладачкі

Мне

Бабулі дзве

Таксама.

Будзяць,

Адзяваюць,

Прасяць:

«Боцікі надзень».

І са мной гуляюць

Дзве бабулі

Кожны дзень.

Я і сам адзеўся б,

Я і сам пабег бы ў сквер,

Ды не хочучь дзеці

Сябраваць са мной

Цяпер.

Бо са мной гуляюць,

Мне пякуць аладачкі

Разам

Дзве бабулі —

Мае лады-ладачкі.

Валянцін ЛУКША

КРЫНІЧКА

Блакітныя прасторы

Радзімы

дарагой

Крынічкі пераборы

У лесе

пад сасной.

Сплыло сутонне ночы...

Пагоднай раніцы

Я ціхай сцэжкай крочу

Да песенькі

тваёй.

Утульная палянка,

А там,

у гушчары,

Стаілася

зямлянка —

Яшчэ з тае пары...

На гэтую палянку

Прыходзілі тады

Героі-партызаны

Папіць

тваёй вады.

Набраць яе

ў біклагу,

Параненым падаць...

Як спаталяла смагу

Гаючая

вада!

А колькі ты,

крынічка,

Абмыла цяжкіх ран!

Была ты,

як сястрычка,

Для мужных

партызан!

Блакітныя прасторы

Радзімы

дарагой.

Крынічкі пераборы

У лесе

пад сасной.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80; 33-03-15, 33-16-56,
33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зан. 366

Фота А. ГУТОЎСКАГА.

Каб дзеці раслі здаровымі і моцнымі, ім неабходна фізкультура. Гэта добра ведаюць дарослыя і імкнуцца стварыць усе ўмовы для такіх заняткаў. Лыжы, санкі, канькі знаёмыя хлопчыкам і дзяўчынкам ужо ў дзіцячым садзе. Вялікая ўвага фізкультуры надаецца ў школах. Да таго ж у рэспубліцы адкрыты спецыяльныя спартыўныя секцыі і аб'яднанні. Школа фігурнага катання на каньках у Цэнтральным дзіцячым парку імя Горкага ў Мінску — адна з самых папулярных. Яна існуе ўжо больш за дваццаць год. Яе трэнеры праводзяць пачатковую падрыхтоўку юных фігурыстаў, якія пасля гэтага пераходзяць у спартыўныя таварыствы. Штогод каля 500 дзяцей ва ўзросце трох-пяці год атрымліваюць тут першыя ўрокі фігурнага катання. **НА ЗДЫМКУ:** трэнер Ірына ШЫРШОВА на занятках з чатырохгадовай Галіяй АНЯКІНАЙ.

ЗАГАДКІ

Ходзіць па двары, на нагах кіпцюры, бепае каменне нясе.

Белая як снег, цэлы дзень у рэчцы купаецца, а на бераг выйдзе — сухая.

З людзьмі сябруе, хату вартуе, жыве пад ганкам, хвост абаранкам.

Маленькія лапкі, на лапках драпкі, ціхенька ступае, мышак пужае.

Пасярод двара стаіць гара, спераду вілы, ззаду мятла.

Стаіць на градцы, латка на латцы.

Мікола КОРЗУН

СТАРАЯ ЯЛІНА

рача. Я прыйшоў на луг, схаваўся ў цянік, пад густое голле вярбы, што здалёк нагадвала стог сена. Тонкія галінкі звисалі да самага долу. Лісцікі на іх вузенькія, прадаўгаватыя, з аднаго боку зялёныя і гладкія, як шкло, а з другога — шэранькія, аксамітныя. Раптам на мяне ўпалі халодныя кропелькі вады, хоць неба было чыстае. А праз некалькі гадзін пайшоў дождж. З таго часу я прыкмеціў: калі вярба заплача — абавязкова будзе дождж.

Вось і ў той дзень вярба прадказала мне, якое будзе надвор'е. Пасля абеду я пачаў узірацца ў неба. Яно было чыстае-чыстае, без адзінага воблачка. Я занепакоіўся. Ды вось у блакіце з'явіліся першыя аблачынкі. І — дзіва! — недзе за лесам працяжна азваўся гром. Пасёлак, сады, луг — усё заліта яркім сонцам. А з-за лесу насоўвалася чорная хмара, раз-

пораз чуваць былі цяжкія раскаты грому. Неўзабаве хмара закрыла паўнеба, і над зямлёй павісла густая шэрая сетка дажджу. У нашай хаце стала цёмна, як вечарам. Я даткнуўся лбом да шыбы і ўбачыў, як фіялетава маланка ўдарыла па яліне. Старое дрэва загарэлася, ператварылася ў гіганцкі вогненны слуп. Доўга бушавала навалініца, як з вядра ліў дождж. А калі ў небе зноў заззяла сонца, я выбег з хаты. Са слязамі на вачах глядзеў на тоўсты чорны камель, на якім густа выступілі кроплі смалы. Здавалася, камель таксама плача. Ні ў той дзень, ні назаўтра вавёркі не з'явіліся.

ЯЛІНА была дарагая не толькі для мяне, але і для вавёрак. Яна расла за нашай хатай, на тлустым чарназёме, і штогод голле аж трашчала ад цяжкіх, нібы адлітых з медзі, шышак. Зімою я любіў назіраць, як на зялёным дрэве вавёркі лушчаць шышкі, ласуюцца духмяным насеннем. ...У той дзень я сказаў дома: — Будзе дождж! — Хмара над пасёлкам? — спытала бабуля. — Дождж пойдзе пасля абеду. — Які дождж! — не паверыла бабуля. — Сонца ж у небе. А я сказаў пра дождж з упэўненасцю. Чаму? Аднаго разу было надта го-